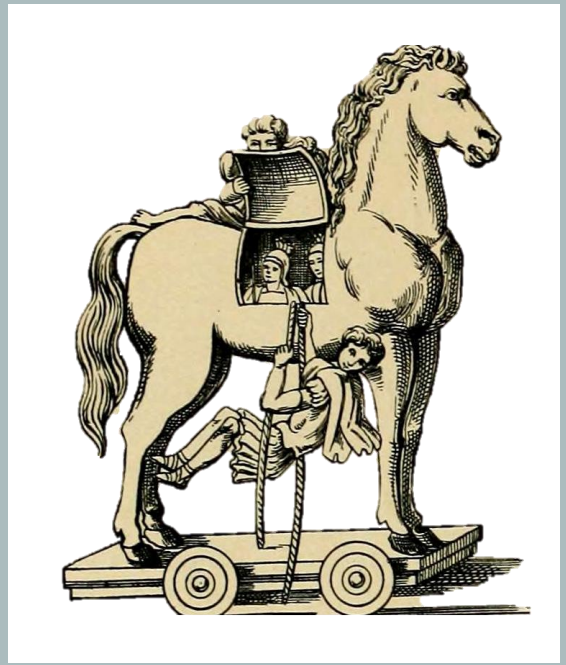
HJORT

Kommentar til Niklas Selbergs artikkel/foredrag om nasjonale domstolers adgang til å prøve fagforeningers beslutninger om eksklusjon

Advokat Christopher Hansteen

Essensen i Selbergs artikkel

- **Gjeldende svensk rett:** Eksklusjon fra ideelle foreninger kan prøves av domstolen hvis medlemskap i foreningen (herunder fagforening) er av stor økonomisk betydning for den ekskluderte
- Sverigedemokraterna-målet bryter med Sveriges internasjonale forpliktelser; EMK art. 11, ILO-konvensjonen nr. 87 og ESP
- Eksklusjon fra fagforeninger kan ikke overprøves av nasjonale domstoler, selv om medlemskapet er økonomisk betydningsfullt
  - MR krever en nær full beskyttelse av (frie) fagforeningers uavhengighet
  - Funksjonell foreningsfrihet (fagforeningens autonomi)
  - Øvrige medlemmer foreningsfrihet

- SD-målet er nå brakt inn for EMD

Norsk og Svensk rett er parallelle – alminnelige rettsprinsipper

- Foreningsretten i hovedsak ulovfestet
- Foreninger kan med direkte hjemmel i vedtekter eller alminnelige lojalitetsbetraktninger ekskludere medlemmer
- Domstolsprøving; skille mellom rene ideelle foreninger og foreninger som har stor økonomisk eller annen betydning for medlemmene
- Et gammelt prejudikat hva gjelder eksklusjon fra fagforeninger. Ellers lite rettspraksis om eksklusjon fra fagforeninger
- Jakhellns gamle artikkel er utdatert

Norsk og Svensk rett er parallelle - domstolsprøving

- **Tilgang til domstolen**: Utgjør vedtaket et **rettskrav**, jf. tvl. § 1-3?
  - Har eksklusjonen stor økonomisk eller velferdsmessig betydning for medlemmet?
  - Eksklusjon fra fagforeninger og politiske partier anses for å være av stor velferdsmessig eller økonomisk betydning for det ekskluderte medlemmet, jf. LB-2023-138351, jf. Rt-1969-1129 (eksklusjon fra fagforening) og Rt-2001-136 (eksklusjon fra FRP)

- **Prøving i domstolen:**
  - Hvis rettskrav kan domstolene overprøve vedtak – men begrenset prøving i praksis
    - **Saksbehandlingsregler i vedtektene**, om vedtaket bygger på et **vesentlig uriktig faktum**, og om grunnleggende **rettssikkerhetsnormer er tilsidesatt**, jf. HR-2022-833-A, jf. Rt. 2004 s. 1613
    - Kan menneskerettighetene oppstille ytterligere føringer? (HR-2022-833-A (Jehovas vitner & Porneia)

Eksempler fra norsk rettspraksis

- Rettskrav
  - Rt-1969-1129
    - Fagforeninger av en slik viktighet og betydning for medlemmene at eksklusjonsvedtak kan prøves av domstolen
  - Rt. 1986 s. 308 (Motorbåtforeningen)
    - Økonomiske goder av betydelig verdi fulgte av medlemskapet
  - Rt. 2001 s. 136 (FRP)
    - Av vesentlig betydning å være medlem av et politisk parti for den enkeltes mulighet til å delta i den politiske debatt og påvirke samfunnsstyringen
  - Rt. 2004 s. 1613 og Rt. 2005 s. 372 (Islamsk Kultursenter I og II)
    - Betydelige velferdsmessige konsekvenser
  - HR-2022-833-A (Jehovas vitner)
    - Stor velferdsmessig betydning
  - LB-2023-138351:
    - Gyldigheten av vedtak om eksklusjon og suspensjon fra en forening kan anses som et rettskrav hvor medlemskapet har en klar økonomisk eller velferdsmessig betydning, som feks. i saker om gyldigheten av vedtak om eksklusjon fra fagforeninger og politiske partier, jf. Rt-1969-1129 og Rt-2001-136.

- Ikke rettskrav
  - Rt-1899-169
    - Sak om eksklusjon i ynglingeforening avvist
    - Det det dreiet seg om selskap av «saadan Karakter og med saadant Formaal» at eksklusjonen måtte anses som «et indre Selskabsanliggende», utenfor domstolenes område
  - Rt-1929-552
    - Sak om eksklusjon i godtemplarlosje avvist
    - En «naturlig forutsetning for en sammenslutning av heromhandlede art, at indre anliggender ikke skal bringes inn for domstolene til avgjørelse».
  - Rt-1979-468 (Norsk Balalaikaorkester):
    - Privat karakter/sosialt formål
  - HR-2021-639-A (Far på trening):
    - Privat karakter, naturlig at endelig avgjørelse ligger i foreningen

Internasjonalt vern av foreningsfriheten

THE UNIVERSAL DECLARATION
OF Human Rights

- EMK art. 11 – generell beskyttelse av forenings- og forsamlingsfriheten
- ILO 87 art. 3, ESP art. 5 – spesiell (tillleggs)beskyttelse av fagforeninger autonomi
- EMD tolker art. 11 I lys av ILO 87 og ESP art. 5 og praksis fra ekspertorganene

ASLEF v. The United Kingdom (EMD)

- Utgangspunkt: fagforeningers autonomi respekteres

- MEN: Staten må beskytte individet mot «any abuse of a dominant position by trade unions»
  - Misbruk kan foreligge: «[1] where exclusion or expulsion from a trade union was not in accordance with union rules or [2] where the rules were wholly unreasonable or arbitrary or [3] where the consequences of exclusion or expulsion resulted in exceptional hardship».

- Vilkår for statlig intervensjon:
  - Lovhjemmel og legitimt formål
  - Nødvendig – ikke bare nyttig eller ønskelig (Jehovas vitner-dommen?)
  - Forholdsmessig
  - Rettferdig og passende avveining – kan variere med hvilke EMK-rettigheter som kolliderer?
  - Skjønnsmargin – av begrenset verdi på dette området